

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ต้นทุน - ผลตอบแทนของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ (1) วิเคราะห์ต้นทุน - ผลตอบแทนส่วนสังคมของผู้สำเร็จการศึกษาศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี 5 ปี และผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและได้รับประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยการวิเคราะห์ผลตอบแทนส่วนสังคมในรูปที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ และไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ (2) วิเคราะห์ต้นทุน - ผลตอบแทนส่วนบุคคลของการศึกษาศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี 5 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยการวิเคราะห์ผลตอบแทนส่วนบุคคลในรูปที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ และไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ (3) นำเสนอแนวทางในการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์

โดยเป็นการศึกษาค้นทุน - ผลตอบแทนทั้งส่วนสังคม และต้นทุน-ผลตอบแทนส่วนบุคคลของมหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนทั้ง 3 หลักสูตร คือ หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี 5 ปี และผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและได้รับหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ของมหาวิทยาลัยที่เคยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 10 แห่ง โดยเก็บข้อมูลค่าใช้จ่ายของนักศึกษาหลักสูตรคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ทั้ง 3 หลักสูตร ได้แก่ ค่าใช้จ่ายส่วนตัว ประกอบด้วย ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าอุปกรณ์การศึกษา ค่าเสื้อผ้า ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่นๆ เป็นต้น และค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายให้กับสถานศึกษา ได้แก่ ค่าขึ้นทะเบียนนักศึกษาใหม่ ค่าบำรุงการศึกษา ค่าหน่วยกิต ค่าธรรมเนียมพัฒนาสาขาที่เรียน ค่าธรรมเนียมฝึกทักษะ ค่าประกันของเสียหาย ค่าบำรุงห้องสมุด ค่าบริการสารสนเทศ ค่าบำรุงกีฬา ค่าบำรุงกิจกรรมนักศึกษา ค่าธรรมเนียมปริญญาบัตร ค่าบัตรประจำตัวนักศึกษา เป็นต้น ซึ่งเก็บข้อมูลค่าใช้จ่ายของผู้เรียนในภาคการศึกษาปลาย ประจำปีการศึกษา 2549 และเก็บข้อมูลงบประมาณค่าใช้จ่ายในการผลิตบัณฑิตคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ของสถาบัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ งบประมาณแผ่นดิน และงบนอกงบประมาณหรือเงินรายได้ของสถาบัน ระหว่างปี พ.ศ. 2546 - 2549 ซึ่งจำแนกตามหมวดรายจ่ายรวมต่อหัวนักศึกษาระดับปริญญาตรีได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้างประจำ ค่าจ้างชั่วคราว ค่าตอบแทน ค่าใช้สอยและวัสดุ ค่าสาธารณูปโภค ค่าครุภัณฑ์ และค่าสิ่งก่อสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทน (Cost - Benefit Analysis) โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ทั้ง 3 ส่วน คือ การวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV) การวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit - Cost Ratio: BCR) และการวิเคราะห์อัตรา

ผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return: IRR) เพื่อตอบปัญหาการวิจัยในข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ส่วนปัญหาการวิจัยในข้อที่ 3 ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์โดยการวิเคราะห์สรุปประเด็นที่สำคัญ

7.1 สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ต้นทุน - ผลตอบแทนส่วนสังคมและส่วนบุคคล และการนำเสนอแนวทางในการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์ สามารถสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ต้นทุนส่วนสังคมและส่วนบุคคล การวิเคราะห์ผลตอบแทนที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ และการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ รวมทั้งการนำเสนอแนวทางการผลิตบัณฑิตของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์ ได้ดังนี้

7.1.1 ต้นทุนส่วนสังคม

การผลิตบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี พบว่ามหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนสังคมสูงที่สุดคือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีค่าเท่ากับ 854,101.84 บาท รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีค่าเท่ากับ 687,000.96 บาท ส่วนมหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนสังคมต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีค่าเท่ากับ 322,341.92 บาท แต่หากเปรียบเทียบเฉพาะในส่วนของมหาวิทยาลัยจำกัดรับ จะพบว่ามหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนสังคมต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยทักษิณ มีค่าเท่ากับ 442,716.40 บาท ในภาพรวมพบว่าต้นทุนส่วนสังคมในการผลิตบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีโดยเฉลี่ยของทั้ง 10 มหาวิทยาลัยจะพบว่ามีค่าเท่ากับ 581,722.62 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 145,430.66 บาท

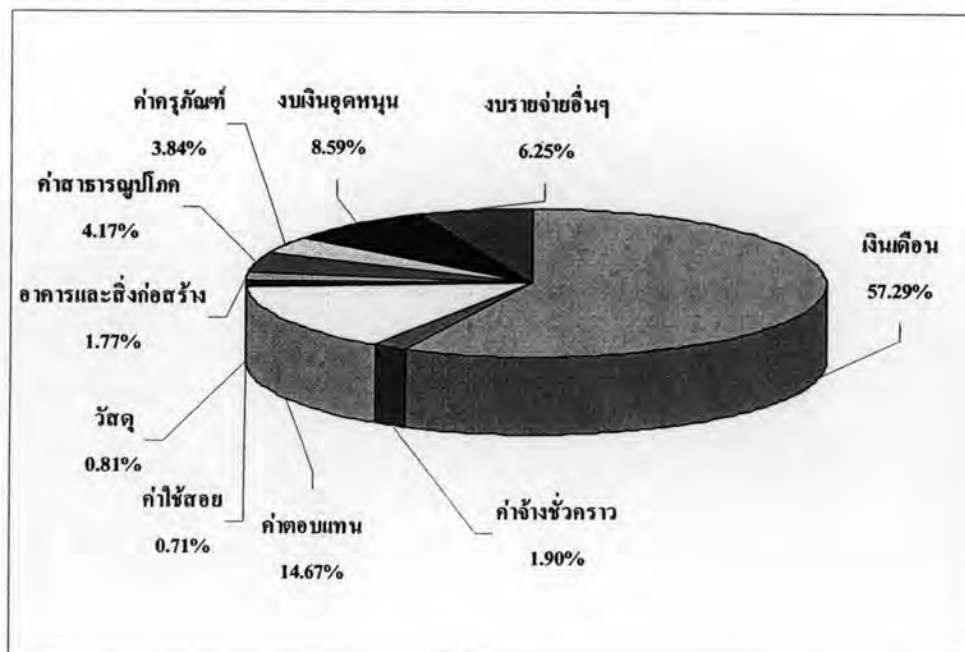
การผลิตบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี พบว่ามหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนสังคมในการผลิตบัณฑิตของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีสูงที่สุดคือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีค่าเท่ากับ 1,076,267.30 บาท รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีค่าเท่ากับ 867,391.20 บาท ส่วนมหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนสังคมในการผลิตบัณฑิตของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีค่าเท่ากับ 411,567.39 บาท แต่หากเปรียบเทียบเฉพาะในส่วนของมหาวิทยาลัยจำกัดรับ จะพบว่ามหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนสังคมในการผลิตบัณฑิตของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยทักษิณ มีค่าเท่ากับ 561,735.49 บาท ในภาพรวมต้นทุนส่วนสังคมในการผลิตบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีโดยเฉลี่ยของทั้ง 10 มหาวิทยาลัยจะพบว่ามีค่าเท่ากับ 731,865.06 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 146,373.01 บาท

การผลิตบัณฑิตหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูพบว่ามหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนสังคมในการผลิตบัณฑิตของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูสูงที่สุดคือ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีค่าเท่ากับ 796,991.75 บาท รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีค่าเท่ากับ 755,216.53 บาท ส่วนมหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนสังคมในการผลิตบัณฑิตของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีค่าเท่ากับ 664,051.77 บาท แต่หากเปรียบเทียบเฉพาะในส่วนของมหาวิทยาลัยจำกัดรับ จะพบว่ามหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนสังคมในการผลิตบัณฑิตของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยทักษิณ มีค่าเท่ากับ 694,085.39 บาท ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี และหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี และหากพิจารณาต้นทุนส่วนสังคมในการผลิตบัณฑิตหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยเฉลี่ยของทั้ง 10 มหาวิทยาลัยจะพบว่ามีค่าเท่ากับ 728,890.95 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 145,778.19 บาท และจากการเปรียบเทียบต้นทุนทางสังคมเฉลี่ยในการผลิตบัณฑิตของหลักสูตรทั้ง 3 หลักสูตรพบว่า หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี มีต้นทุนทางสังคมเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู และหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี มีต้นทุนทางสังคมเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยมีค่าเท่ากับ 146,373.01 บาทต่อปี 145,778.19 บาทต่อปี และ 145,430.66 บาทต่อปี ตามลำดับ

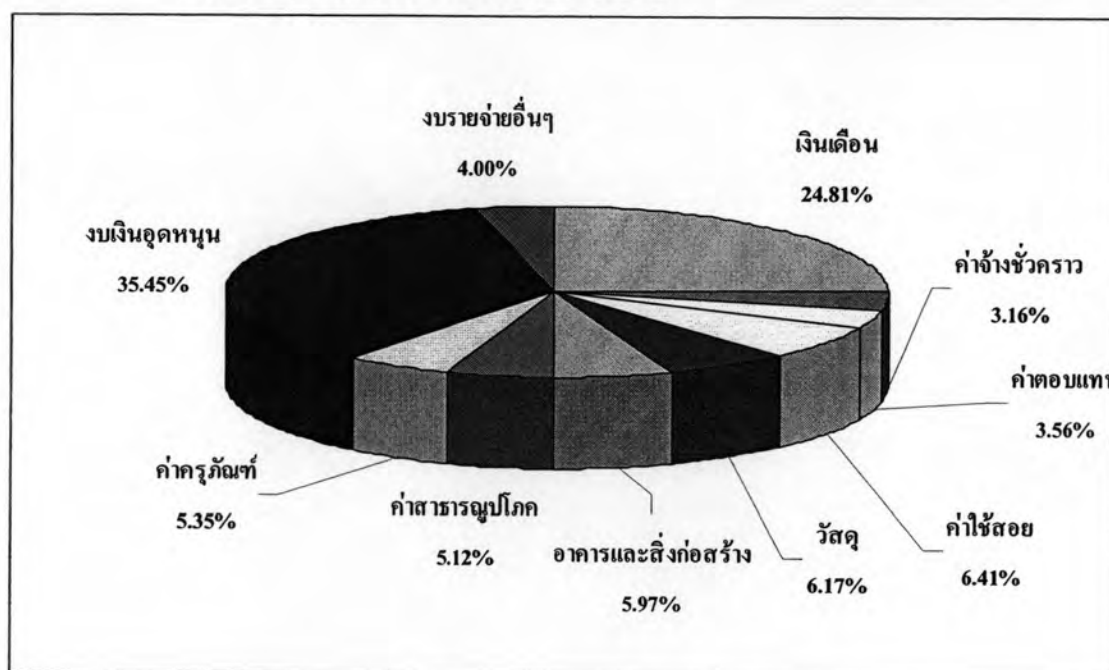
ซึ่งเมื่อพิจารณาต้นทุนส่วนสังคมของแต่ละมหาวิทยาลัย พบว่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีต้นทุนส่วนสังคมในการผลิตบัณฑิตคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์สูงสุด ส่วนมหาวิทยาลัยจำกัดรับที่มีต้นทุนส่วนสังคมต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยทักษิณ ส่วนมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีต้นทุนส่วนสังคมต่ำที่สุดจากมหาวิทยาลัยทั้งหมด 10 แห่ง ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงงบประมาณตามหมวดรายจ่ายของแต่ละมหาวิทยาลัย ดังแผนภาพที่ 7.1 – 7.3

แผนภาพที่ 7.1 แสดงงบประมาณรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีจำแนกตามหมวดงบประมาณของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2546-2549

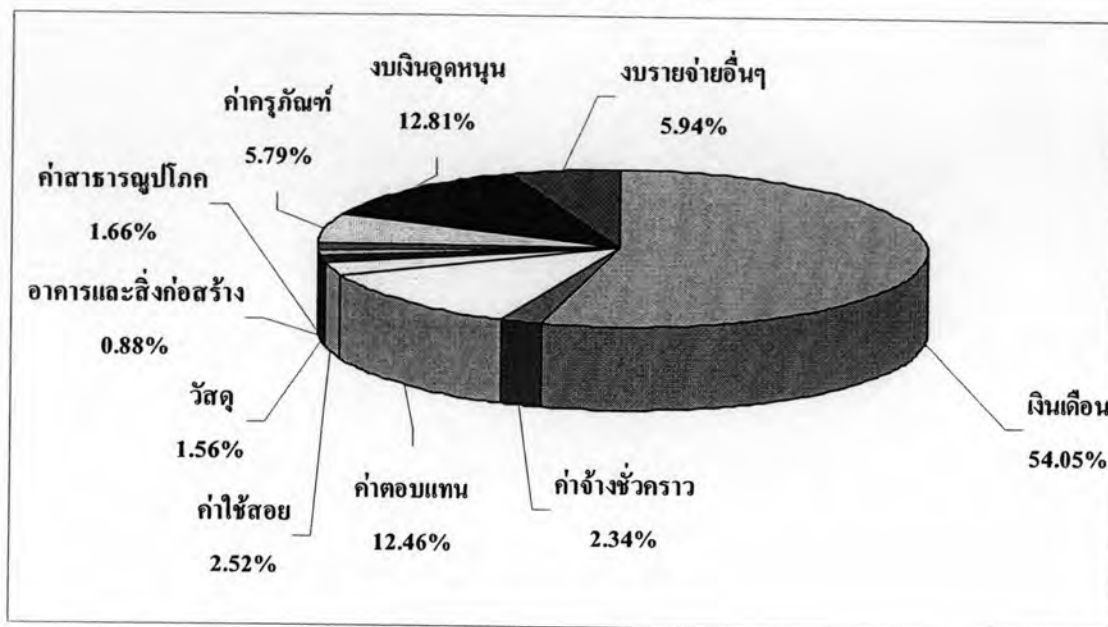
จากแผนภาพที่ 7.1 พบว่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีรายจ่ายหมวดเงินเดือนสูงสุดมีค่าเท่ากับ 136,568,158.9 บาท คิดเป็นร้อยละ 57.29 รองลงมาคือ หมวดค่าตอบแทนมีค่าเท่ากับ 34,973,151.1 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.67 ต่ำสุดคือ หมวดค่าใช้สอยมีค่าเท่ากับ 1,690,661.811 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.71

แผนภาพที่ 7.2 แสดงงบประมาณรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีจำแนกตามหมวดงบประมาณของมหาวิทยาลัยทักษิณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2546-2549

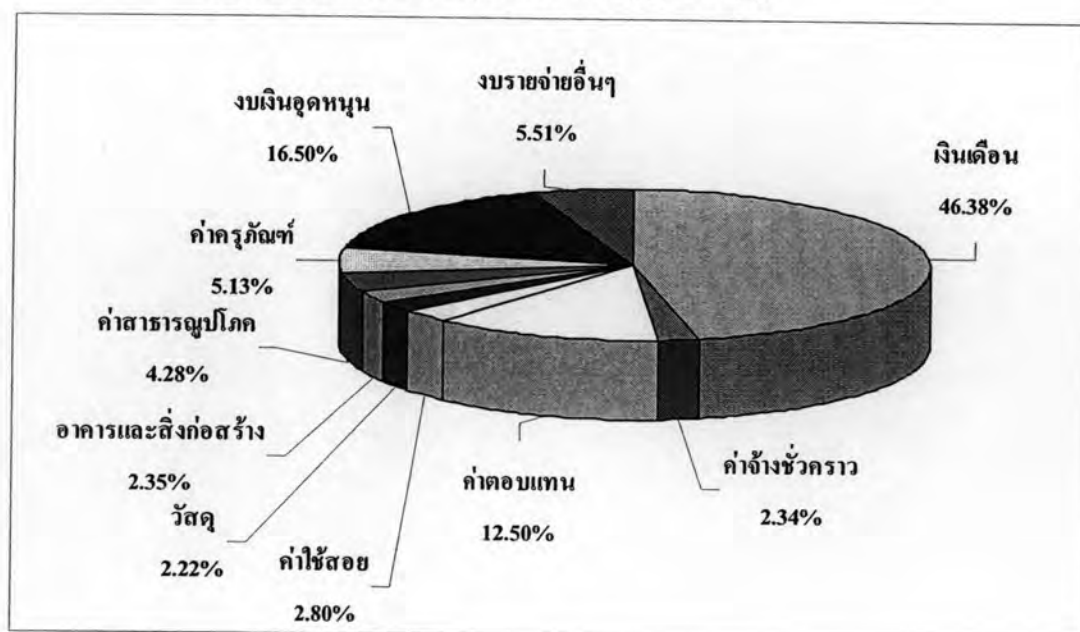
จากแผนภาพที่ 7.2 พบว่ามหาวิทยาลัยทักษิณมีรายจ่ายหมวดเงินเดือนสูงสุดมีค่าเท่ากับ 15,143,389.86 บาท คิดเป็นร้อยละ 24.81 รองลงมาคือ หมวดเงินอุดหนุนมีค่าเท่ากับ 21,631,416.59 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.45 ต่ำสุดคือ หมวดค่าจ้างชั่วคราวมีค่าเท่ากับ 1,926,873.75 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.16

แผนภาพที่ 7.3 แสดงงบประมาณรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีจำแนกตามหมวดงบประมาณของมหาวิทยาลัย
รามคำแหงประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2546-2549

จากแผนภาพที่ 7.3 พบว่ามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีรายจ่ายหมวดเงินเดือนสูงสุดมีค่าเท่ากับ 114,913,097.1 บาท คิดเป็นร้อยละ 54.05 รองลงมาคือ หมวดเงินอุดหนุนมีค่าเท่ากับ 27,234,122.46 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.81 ต่ำสุดคือ หมวดค่าอาคารและสิ่งก่อสร้างมีค่าเท่ากับ 1,865,600.44 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.88

แผนภาพที่ 7.4 แสดงงบประมาณรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีจำแนกตามหมวดงบประมาณของทุก
มหาวิทยาลัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2546-2549

จากแผนภาพที่ 7.4 เมื่อพิจารณาต้นทุนส่วนสังคมในภาพรวมจำแนกตามหมวดงบประมาณรายจ่ายเพื่อการผลิตบัณฑิต 10 หมวด โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของงบประมาณรายจ่ายทั้ง 10 มหาวิทยาลัย พบว่ามหาวิทยาลัยจะใช้งบประมาณในการผลิตบัณฑิตในหมวดเงินเดือนสูงสุด มีค่าเท่ากับ 505,538,495.2 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.38 รองลงมาคือ หมวดเงินงบบุคลากร มีค่าเท่ากับ 179,811,905.7 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.50 และอันดับที่ 3 คือ หมวดค่าตอบแทน มีค่าเท่ากับ 136,212,842 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.50 ส่วนหมวดรายจ่ายที่ใช้ต่ำสุดคือ หมวดวัสดุมีค่าเท่ากับ 24,182,060.03 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.22

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่างบประมาณของทั้งมหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนสูงสุด และมหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนต่ำสุด พบว่ามหาวิทยาลัยจะมีต้นทุนในการผลิตบัณฑิตที่สูงสุดในหมวดเงินเดือน ซึ่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีต้นทุนหมวดเงินเดือนสูงกว่ามหาวิทยาลัยอื่นๆ ดังนั้นถ้าจะปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตก็จะต้องมีการปรับลดค่าใช้จ่ายในหมวดเงินงบประมาณที่มีการใช้จ่ายที่สูงในอันดับต้นๆ เสียก่อน ส่วนในมหาวิทยาลัยอื่นๆ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยการปรับลดงบประมาณรายจ่ายนั้น อาจจะต้องพิจารณาถึงบริบทของมหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ ในเลือกวิธีการที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมของแต่ละมหาวิทยาลัย

7.1.2 ต้นทุนส่วนบุคคล

การผลิตบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี พบว่ามหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนบุคคลของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี สูงที่สุดคือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีค่าเท่ากับ 596,439.54 บาท รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีค่าเท่ากับ 562,617.48 บาท ส่วนมหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนบุคคลของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี ต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีค่าเท่ากับ 416,137.51 บาท แต่หากเปรียบเทียบเฉพาะในส่วนของมหาวิทยาลัยจำกัดรับ จะพบว่ามหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนบุคคลของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี ต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีค่าเท่ากับ 482,857.03 บาท ทั้งนี้หากพิจารณาด้านต้นทุนส่วนบุคคลรวมของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี โดยเฉลี่ยของทั้ง 10 มหาวิทยาลัยจะพบว่ามีค่าเท่ากับ 517,075.68 บาท และมีต้นทุนส่วนบุคคลเฉลี่ยเท่ากับ 129,268.92 บาทต่อปี

การผลิตบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี พบว่ามหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนบุคคลของนิสิต/นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี สูงที่สุดคือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีค่าเท่ากับ 754,474.22 บาท รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีค่าเท่ากับ 740,584.70 บาท ส่วนมหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนบุคคลของนิสิต/นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี ต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีค่าเท่ากับ

534,095.65 บาท แต่หากเปรียบเทียบเฉพาะในส่วนของมหาวิทยาลัยจำกัดรับ จะพบว่ามหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนบุคคลของนิสิต/นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีค่าเท่ากับ 612,978.43 บาท ทั้งนี้หากพิจารณาต้นทุนส่วนบุคคลรวมของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีโดยเฉลี่ยของทั้ง 10 มหาวิทยาลัยจะพบว่า มีค่าเท่ากับ 660,832.39 บาท และมีต้นทุนส่วนบุคคลเฉลี่ยเท่ากับ 132,166.48 บาทต่อปี

การผลิตบัณฑิตหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูพบว่ามหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนบุคคลของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสูงที่สุดคือ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีค่าเท่ากับ 771,530.29 บาท รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีค่าเท่ากับ 750,371.29 บาท ส่วนมหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนส่วนบุคคลของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูต่ำที่สุดคือ มหาวิทยาลัยทักษิณ มีค่าเท่ากับ 707,154.29 บาท ทั้งนี้หากพิจารณาด้านต้นทุนส่วนบุคคลของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต โดยเฉลี่ยของทั้ง 10 มหาวิทยาลัย จะพบว่า มีค่าเท่ากับ 737,149.79 บาท

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของต้นทุนส่วนบุคคลของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ทั้ง 3 หลักสูตรพบว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มีต้นทุนส่วนบุคคลสูงที่สุด รองลงมาคือ หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี และหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี มีต้นทุนส่วนบุคคลต่ำที่สุด โดยมีค่าเท่ากับ 737,149.79 บาท 660,832.39 บาท และ 517,075.68 บาท ตามลำดับ

แต่หากเปรียบเทียบต้นทุนส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อปีของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ทั้ง 3 หลักสูตรพบว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มีต้นทุนส่วนบุคคลเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี และหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี มีต้นทุนส่วนบุคคลเฉลี่ยต่ำที่สุดเช่นเดียวกันกับต้นทุนส่วนบุคคลโดยรวม โดยมีค่าเท่ากับ 147,429.96 บาท 132,166.48 บาท และ 129,268.92 บาท ตามลำดับ

7.1.3 ผลตอบแทนที่สามารถวัดเป็นตัวเงิน

จากการวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนส่วนสังคมของหลักสูตร 4 ปี พบว่ามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีผลตอบแทนสูงสุดโดยมีค่า NPV = 1,388,100.37 บาท ค่า BCR = 5.03 และค่า IRR = 6.5506 รองลงมาคือมหาวิทยาลัยทักษิณมีค่า NPV = 1,268,298.26 บาท ค่า BCR = 3.66 และมีค่า IRR = 5.3007 โดยที่หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยที่มีอัตราผลตอบแทนส่วนสังคมสูงสุดคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหงมีค่า NPV = 1,410,702.66 บาท ค่า BCR = 4.14 และค่า IRR = 5.5649 รองลงมาคือมหาวิทยาลัยบูรพามีค่า NPV = 1,156,412.05 บาท ค่า BCR = 2.64 และมีค่า IRR = 3.8694 ส่วนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยที่มีอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลสูงสุดคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหงมีค่า NPV = 1,130,169.97 บาท ค่า BCR = 2.55 และค่า

IRR = 3.7006 รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยทักษิณมีค่า NPV = 1,099,223.64 บาท ค่า BCR = 2.44 และค่า IRR = 3.5506 โดยภาพรวมของทุกมหาวิทยาลัยพบว่า อัตราผลตอบแทนส่วนสัมมูลสูงสุด 4 ปีมีอัตราผลตอบแทนสูงสุดมีค่า NPV = 1,117,932.57 บาท ค่า BCR = 2.78 และค่า IRR = 4.1797 รองลงมาคือ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีค่า NPV = 1,063,360.33 บาท ค่า BCR = 2.33 และค่า IRR = 3.820 ตามลำดับ ลำดับสุดท้ายคือ หลักสูตร 5 ปี มีค่า NPV = 1,059,254.27 บาท ค่า BCR = 2.32 และค่า IRR = 3.571 ตามลำดับ

ส่วนอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลของหลักสูตร 4 ปีมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีค่าสูงสุดโดยมีค่า NPV = 1,466,507.57 บาท ค่า BCR = 4.33 และค่า IRR = 6.0421 รองลงมาคือมหาวิทยาลัยศิลปากรมีค่า NPV = 1,395,882.51 บาท ค่า BCR = 3.73 และค่า IRR = 5.4308 โดยที่หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยที่มีอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลสูงสุดคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหงมีค่า NPV = 1,446,271.27 บาท ค่า BCR = 3.54 และค่า IRR = 5.0529 รองลงมาคือมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากรมีค่า NPV = 1,361,560.70 บาท ค่า BCR = 3.08 และมีค่า IRR = 4.5091 ส่วนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยที่มีอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลสูงสุดคือ มหาวิทยาลัยทักษิณมีค่า NPV = 1,240,137.29 บาท ค่า BCR = 2.64 และค่า IRR = 3.8537 รองลงมาคือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีค่า NPV = 1,221,903.52 บาท ค่า BCR = 2.58 และค่า IRR = 3.7670

ภาพรวมของทุกมหาวิทยาลัยพบว่า อัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลหลักสูตร 4 ปีมีอัตราผลตอบแทนสูงสุดโดยมีค่า NPV = 1,359,749.14 บาท ค่า BCR = 3.49 และค่า IRR = 5.1500 รองลงมาคือ หลักสูตร 5 ปี มีค่า NPV = 1,310,698.31 บาท ค่า BCR = 2.86 และค่า IRR = 4.2169 ลำดับสุดท้ายคือ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีค่า NPV = 1,072,346.50 บาท ค่า BCR = 2.36 และค่า IRR = 3.4238 ตามลำดับ

7.1.4 ผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงิน

จากการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี พบว่าภาพรวมทั้ง 6 ด้าน มหาวิทยาลัยนเรศวรมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.13 รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (4.12) มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (4.09) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (4.07) มหาวิทยาลัยบูรพา (3.94) มหาวิทยาลัยทักษิณ (3.93) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (3.89) มหาวิทยาลัยรามคำแหง (3.87) และมหาวิทยาลัยศิลปากร (3.81) ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมทุกมหาวิทยาลัยเท่ากับ (3.97) และเมื่อแยกรายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยรวมทุกมหาวิทยาลัยในด้านที่ 6 การประพฤตินเป็นพลเมืองที่ดีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.09) รองลงมาคือด้านที่ 4 ความภาคภูมิใจและการพัฒนาคุณลักษณะของตนเอง (4.31) ด้านที่ 2 การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (4.14) ด้านที่ 1 การพัฒนา

สมรรถนะในการปฏิบัติงาน (4.10) ด้านที่ 3 ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (3.62) และด้านที่ 5 การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม (3.56) ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์บัณฑิต 5 ปีพบว่า ภาพรวมทั้ง 6 ด้าน มหาวิทยาลัยขอนแก่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.26) รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (4.19) มหาวิทยาลัยนเรศวร (4.17) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (4.10) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (4.04) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (3.97) มหาวิทยาลัยทักษิณ (3.95) มหาวิทยาลัยศิลปากร (3.92) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (3.92) และมหาวิทยาลัยบูรพา (3.83) ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมทุกมหาวิทยาลัยเท่ากับ 4.03 และเมื่อแยกรายด้านพบว่าด้านที่ 4 ความภาคภูมิใจและการพัฒนาคุณลักษณะของตนเอง (4.22) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านที่ 2 การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (4.07) ด้านที่ 3 ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (4.04) ด้านที่ 6 การประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี (4.00) ด้านที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน (3.98) และ ด้านที่ 5 การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม (3.79) ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู พบว่าภาพรวมทั้ง 6 ด้าน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 4.18 รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยศิลปากร (4.10) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (4.03) มหาวิทยาลัยทักษิณ (3.96) มหาวิทยาลัยบูรพา (3.95) มหาวิทยาลัยนเรศวรและมหาวิทยาลัยรามคำแหง (3.93) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (3.88) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (3.83) และ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (3.83) ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมทุกมหาวิทยาลัยเท่ากับ (3.95) เมื่อแยกรายด้านพบว่า ด้านที่ 4 ความภาคภูมิใจและการพัฒนาคุณลักษณะของตนเอง (4.23) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านที่ 6 การประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี (4.14) ด้านที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน (4.05) ด้านที่ 2 การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (4.04) ด้านที่ 5 การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม (3.59) และด้านที่ 3 ความก้าวหน้าในหน้าที่ การงาน (3.58) ตามลำดับ

7.1.5 แนวทางการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์

ผลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ต้นทุน - ผลตอบแทนทั้งที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้และไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ของทั้ง 3 หลักสูตร ไปให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาประกอบการให้สัมภาษณ์ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์อย่างหลากหลายโดยที่หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี ผู้เชี่ยวชาญมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ในส่วนที่เห็นด้วยมีเหตุผลสนับสนุนเนื่องจากหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

5 ปีมีการเพิ่มระยะเวลาเรียนอีก 1 ปี ทำให้สามารถจัด กระบวนการเรียนการสอนที่สามารถจัดเวลา ผู้เรียนในด้านเนื้อหาวิชาที่เพิ่มขึ้น และเพิ่มประสบการณ์ในการฝึกสอนให้มากขึ้น และหลักสูตรนี้ จะสามารถคัดกรองผู้เรียนที่ตั้งใจประกอบอาชีพครูได้เป็นอย่างดี ในส่วนที่ไม่เห็นด้วยมีเหตุผล สนับสนุนคือผู้เรียนจะต้องใช้เวลาในการเรียนเพิ่มอีก 1 ปี แต่ผลตอบแทนที่ได้รับหลังจากสำเร็จ การศึกษาแล้วจะพบว่าต่ำกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีเดิมทำให้ไม่สามารถจูงใจให้คนที่มีความสามารถและมีความศรัทธาในวิชาชีพครูเข้าสู่อาชีพนี้ได้ และอาชีพครูไม่ได้เป็นอาชีพที่ ขาดแคลนและยังมีแนวทางในการเข้ามาสู่อาชีพครูได้หลายแนวทางจึงมีอัตราการแข่งขันที่สูงจึง เห็นด้วยกับหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีเดิมว่ามีความเหมาะสมมากกว่า และมีผู้เชี่ยวชาญ บางท่านมีความคิดเห็นว่ายังไม่สามารถประเมินได้ เพราะในขณะนี้ยังไม่มีบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา จากหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี

ในส่วนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มีทั้งผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยและไม่เห็น ด้วยเช่นกันในส่วนที่เห็นด้วย มีเหตุผลสนับสนุนที่ว่าบุคคลเหล่านี้จะมีความรู้ในเนื้อหาวิชาการ เฉพาะทางในด้านที่ศึกษามาก่อนข้างมากและลึกซึ้ง ในส่วนไม่เห็นด้วยมีเหตุผลสนับสนุนเนื่องจาก ผู้ที่มาเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครูนั้น ไม่ได้มีความตั้งใจในการมาเป็นครูตั้งแต่แรก อาจจะทำให้ได้คนที่ไม่เก่งเข้ามาเรียน และเนื่องจากข้อจำกัดของระยะเวลาในการศึกษาตาม หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีเพียง 1 ปีนั้น จึงไม่สามารถที่จะจัดเวลาหรือสร้างจิต วิญญาณและทักษะความเป็นครูได้อย่างเพียงพอ และมีผู้เชี่ยวชาญบางท่านเห็นว่าควรจะมีการผลิต ทั้ง 2 หลักสูตรไปพร้อมกันในส่วนที่เหมาะสมตามความต้องการกำลังคนตามสาขาที่ขาดแคลน อย่างแท้จริง โดยทั้ง 2 หลักสูตรจะมุ่งการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน โดยหลักสูตรครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ 5 ปีจะมีความเหมาะสมในการสอนช่วงชั้นที่ 1 - 3 ส่วนหลักสูตรประกาศนียบัตร บัณฑิตวิชาชีพครูจะมีความเหมาะสมในการสอนนักเรียนช่วงชั้นที่ 4

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะว่าจะผลิตแบบใดก็แล้วแต่ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ จะต้องมีการจูงใจคนเก่งเข้าสู่อาชีพนี้ด้วยการให้ทุนการศึกษา และประกันการมีงานทำ ส่วนการ พัฒนาผู้เรียนจะต้องมีบูรณาการรายวิชาเรียนกับการฝึกประสบการณ์จริงในสถานศึกษาให้มาก ขึ้น การผลิตครูนอกจากหลักสูตรดังกล่าวแล้ว ควรใช้หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่ให้ ทางเลือกแก่ผู้เรียน 2 ทางเลือก คือ หากผู้เรียนไม่ได้ประสงค์ที่จะไปประกอบอาชีพครูก็ให้ศึกษาใน หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี ซึ่งผู้เรียนก็จะสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพเป็น บุคลากรทางการศึกษา เช่น นักวัดผล นักแนะแนว เป็นต้น

ผลจากการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการผลิตบัณฑิต ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ร่วมกับผลการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทนทั้งที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้

และไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิใช้เป็นข้อมูลประกอบการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวทางการผลิตบัณฑิตคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ว่าควรยึดมาตรฐานความรู้ และประสบการณ์วิชาชีพครูของคุรุสภา ซึ่งมีความครอบคลุมและเหมาะสมทั้ง 2 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 มาตรฐานความรู้ และมาตรฐานที่ 2 คือมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งหลักสูตรการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน 5 ปี นี้มีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยอย่างมาก ทั้งในด้านโครงสร้างรายวิชาและระยะเวลา เพราะจะทำให้ได้ครูที่มีความรู้ในด้านเนื้อหาที่แน่นและมีทักษะในการสอนที่มีประสิทธิภาพ และทำให้ได้คนที่ใจรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครูเข้ามาเรียน นอกจากนี้การเพิ่มระยะเวลาในการศึกษามากขึ้น 1 ปีจะทำให้สถาบันสามารถสอดแทรกเนื้อหาวิชาและพัฒนาประสบการณ์ในวิชาชีพครูได้มากขึ้น สามารถหล่อหลอมนักศึกษาตั้งแต่ปีที่ 1 - 5 จนทำให้เป็นครูมืออาชีพได้ ทั้งนี้รัฐบาลควรให้การสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนมีต้นทุนที่ต่ำลงเพื่อให้ผลตอบแทนที่ได้รับสูงขึ้น โดยการให้เงินทุนสนับสนุนการเรียน และการบรรจุตำแหน่งงาน เพื่อจูงใจผู้เรียนที่เก่งเข้าสู่อาชีพนี้มากขึ้น

ส่วนในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูนั้น ยังคงมีความจำเป็นต้องผลิตอยู่ เพราะจะทำให้ได้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์เฉพาะทาง แต่ทักษะการถ่ายทอดความรู้อาจจะยังคงน้อยอยู่ โดยทางคณะศึกษาศาสตร์จะต้องทำความร่วมมือกับทางคณะวิทยาศาสตร์ และคณะทางศิลปศาสตร์หรืออักษรศาสตร์ ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะความเป็นครูที่สูง โดยอาจจะมีการปรับแผนการเรียนการสอนโดยการสอดแทรกความเป็นครูตลอดช่วงเวลาตั้งแต่เข้าเรียนปีที่ 1 จนถึงปีสุดท้าย จะต้องมีการเพิ่มการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาให้มากขึ้น และเรียนรายวิชาเกี่ยวกับวิชาชีพครูให้มากขึ้น ก็จะทำได้ครูที่มีความรู้ในเนื้อหาที่แน่นและมีทักษะวิชาชีพครูสูงได้เช่นกัน

ส่วนในด้านการพัฒนาผู้เรียนหลักสูตรควรจะต้องมีรายวิชาเรียนที่มีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วนที่เหมาะสมคือ ส่วนที่หนึ่งคือวิชาการศึกษาทั่วไป เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งในปัจจุบันควรเน้นวิชาภาษาเพื่อการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความเป็นครู ส่วนที่สองคือรายวิชาวิชาชีพ เพื่อสร้างครูที่มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ มีคุณธรรมและจริยธรรมแห่งความเป็นครู โดยครูยุคใหม่จะต้องเป็นผู้ที่สร้างและสามารถพัฒนาหลักสูตร และนำไปสู่การปฏิบัติในลักษณะการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางได้ดี และส่วนที่สามคือองค์ความรู้ที่เป็นศาสตร์เฉพาะ โดยทั้ง 3 ส่วนควรจะต้องสนองตอบต่อการใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง ในการพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพครู ทางสถาบันการผลิตควรจะต้องร่วมมือแบบหุ้นส่วนกับทางโรงเรียนเพื่อพัฒนาครูพี่เลี้ยงให้มีคุณภาพ และมีการปฏิรูปในการเตรียมความพร้อมของโรงเรียน และครูพี่เลี้ยงให้มีความเป็นครูมืออาชีพพร้อมสำหรับการพัฒนานิสิตในการเป็นผู้ให้

คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาที่ดี ดังนั้นควรจะต้องพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งระบบของกระบวนการผลิตจะทำให้สามารถหล่อหลอมให้เป็นบัณฑิตครูศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่มีคุณภาพได้

ทั้งนี้หากพิจารณาผลจากการสัมภาษณ์และผลจากการสนทนากลุ่มจะพบว่ามีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในบางประเด็น เช่น ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรครูศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู เป็นต้น โดยเฉพาะหากพิจารณาจากกลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ที่ได้ให้ความคิดเห็นในการสัมภาษณ์และได้เข้าร่วมสนทนากลุ่มด้วยนั้น จะพบว่าความคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มนั้นมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากการสัมภาษณ์นั้นผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะให้ความเห็นภายใต้มุมมอง ข้อมูล สารสนเทศ และบริบทของตนเองเท่านั้น ดังนั้นในการนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะยึดถือผลจากการสนทนากลุ่มเป็นที่สิ้นสุด เนื่องจากการสนทนากลุ่มนั้นผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านจะได้รับฟังความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ ด้วย ทำให้ได้มุมมอง ข้อมูล สารสนเทศ อื่นๆ เพิ่มเติม อีกทั้งในการสนทนากลุ่มยังมีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ทั้งในส่วนของกลุ่มนักวิชาการและกลุ่มผู้บริหาร จึงทำให้ผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมีความเหมาะสมและมีมุมมองที่ครอบคลุมทั้งในเชิงวิชาการและเชิงบริหารอีกด้วย

7.2 อภิปรายผล

7.2.1 ต้นทุนส่วนสังคม

จากการวิเคราะห์ต้นทุนส่วนสังคมพบว่าหลักสูตรครูศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี มีต้นทุนส่วนสังคมต่ำสุดคือ มีค่าเฉลี่ยของต้นทุนลงทุนและงบดำเนินการ ทั้งเงินงบประมาณแผ่นดินและงบนอกงบประมาณหรือเงินรายได้ โดยมีค่าเฉลี่ยต่อหัวตลอดหลักสูตรมีค่าเท่ากับ 581,772.62 บาท และมีค่าเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 145,430.66 บาท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิธิมาศ ภูริปริญญา (2545) ที่พบว่าต้นทุนเฉลี่ยตลอดหลักสูตรของคณะครุศาสตร์เท่ากับ 413,757.13 บาท และมีค่าเฉลี่ยของต้นทุนต่อปีเท่ากับ 103,439.28 บาท โดยที่คณะวิทยาศาสตร์มีต้นทุนตลอดหลักสูตรเท่ากับ 351,169.85 บาท และมีค่าเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 87,792.46 บาท ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่คณะวิทยาศาสตร์จะมีต้นทุนส่วนสังคมที่ต่ำกว่าคณะครุศาสตร์ โดยมีต้นทุนตลอดหลักสูตรเท่ากับ 574,826.29 บาท และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษรา วามะศิริ (2542) ที่ทำการศึกษาด้านทุนสถาบันในการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 24 แห่งแล้วพบว่า ต้นทุนทางสังคมของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มีค่าเท่ากับ 90,610 บาท ซึ่งสูงกว่าคณะวิทยาศาสตร์ ที่มีค่าเท่ากับ 66,338 บาท ส่วนหลักสูตรที่มีต้นทุนทางสังคมรองลงมาคือ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยเฉลี่ยจะพบว่ามีค่าเท่ากับ 728,890.95 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 145,778.19 บาท และหลักสูตรครูศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีมีต้นทุนทางสังคมสูงสุดโดยเฉลี่ยของทั้ง 10 มหาวิทยาลัยจะพบว่ามีค่าเท่ากับ 731,865.06 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 146,373.01 บาท ที่

เป็นเช่นนี้เพราะหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี ทางสถาบันจะต้องลงทุนในการผลิตบัณฑิตเพิ่มอีก 1 ปี และถึงแม้ว่าหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตนั้น สถาบันจะต้องลงทุนในการผลิตเพิ่มอีก 1 ปีเช่นเดียวกับหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีก็ตาม แต่หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู เป็นหลักสูตรที่มีต้นทุน 4 ปีที่คณะวิทยาศาสตร์ที่ต่ำกว่าต้นทุนทางสังคมของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี ซึ่งเมื่อนำมารวมต้นทุนที่คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์อีก 1 ปี ก็ทำให้หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีต้นทุนส่วนสังคมสูงกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี แต่ก็ยังคงต่ำกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี

7.2.2 ต้นทุนส่วนบุคคล

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับต้นทุนส่วนบุคคลพบว่า จากการเปรียบเทียบต้นทุนส่วนบุคคลของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ทั้ง 3 หลักสูตรพบว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มีต้นทุนส่วนบุคคลสูงที่สุด รองลงมาคือ หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี และหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีมีต้นทุนส่วนบุคคลต่ำที่สุด โดยมีค่าเท่ากับ 737,149.79 บาท 660,832.39 บาท และ 517,075.68 บาท ตามลำดับ สาเหตุที่หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี มีต้นทุนส่วนบุคคลต่ำที่สุด เนื่องจากผู้เรียนเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการเรียนน้อยกว่า เพราะใช้ระยะเวลาในการเรียนน้อยกว่า 1 ปี และการที่ต้นทุนส่วนบุคคลของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มีค่าสูงกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีก็เนื่องมาจากบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรนี้มีต้นทุนส่วนบุคคลที่เรียนจากคณะวิทยาศาสตร์ 4 ปีสูงกว่าคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยต้นทุนเฉลี่ยของคณะวิทยาศาสตร์ทั้ง 10 มหาวิทยาลัยมีค่าเท่ากับ 537,754.29 บาท และมีต้นทุนส่วนบุคคลเฉลี่ยเท่ากับ 134,438.57 บาทต่อปี ซึ่งสูงกว่าต้นทุนส่วนบุคคลของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี ซึ่งมีค่าเท่ากับ 517,075.68 บาท และมีต้นทุนส่วนบุคคลเฉลี่ยเท่ากับ 129,268.92 บาทต่อปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิธิมาศ ภูริปริญญา(2545)ที่พบว่าต้นทุนส่วนบุคคลจากการศึกษาต่อคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มีค่าเท่ากับ 549,025.13 บาทและจากคณะวิทยาศาสตร์เท่ากับ 569,126.61 บาท ซึ่งเมื่อนำมารวมกับต้นทุนที่คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์อีก 1 ปี ก็จะส่งผลให้ต้นทุนส่วนบุคคลของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีต้นทุนส่วนบุคคลที่สูงกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี และหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี นอกจากนี้ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ต้นทุนส่วนบุคคลแยกตามมหาวิทยาลัยก็จะพบความสอดคล้องกันเกือบทุกมหาวิทยาลัยก็คือ ต้นทุนส่วนบุคคลของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี มีค่าต่ำที่สุด รองลงมาคือหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีต้นทุนส่วนบุคคลสูงที่สุด ยกเว้นมหาวิทยาลัยมหาสารคามและมหาวิทยาลัย

ศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร ที่พบว่าหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีต้นทุนส่วนบุคคลที่ต่ำกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี

7.2.3 ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน

อัตราผลตอบแทนส่วนสังคมพบว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี มีผลตอบแทนส่วนสังคมคุ้มค่ามากที่สุด เมื่อพิจารณามูลค่าปัจจุบันสุทธิมีค่าเท่ากับ 1,117,932.57 บาท อัตราผลตอบแทนต่อดัชนีทุนมีค่าเท่ากับ 2.78 และอัตราผลตอบแทนภายในมีค่าเท่ากับ 4.1797 ส่วนหลักสูตรที่มีอัตราผลตอบแทนส่วนสังคมรองลงมาคือ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิมีค่าเท่ากับ 1,063,360.33 บาท อัตราผลตอบแทนต่อดัชนีทุนมีค่าเท่ากับ 2.33 และอัตราผลตอบแทนภายในมีค่าเท่ากับ 3.3820 ส่วนหลักสูตรที่มีผลตอบแทนส่วนสังคมน้อยที่สุดคือ หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี โดยมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิมีค่าเท่ากับ 1,059,254.27 บาท อัตราผลตอบแทนต่อดัชนีทุนมีค่าเท่ากับ 2.32 และค่าอัตราผลตอบแทนภายในมีค่าเท่ากับ 3.3571 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พฤทธิ ศรีบริวรรณพิทักษ์ (Siribanpitak, 1984) ที่พบว่าหลักสูตรที่ใช้ระยะเวลาเรียนน้อยกว่าจะมีความคุ้มค่ามากกว่าหลักสูตรที่ใช้ระยะเวลาเรียนมากกว่า โดยที่หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการชั้นสูง (ปกศ.สูง) มีผลตอบแทนส่วนสังคมสูงสุด มีค่าอัตราผลตอบแทนภายในส่วนสังคมเท่ากับร้อยละ 8.24 ซึ่งมีค่าสูงกว่าผลตอบแทนภายในของหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปีที่มีอัตราผลตอบแทนภายในส่วนสังคมเท่ากับร้อยละ 7.69 และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ปกศ.) ที่มีผลตอบแทนภายในส่วนสังคมต่ำสุดมีค่าเท่ากับร้อยละ 6.13 และจากผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีมีความคุ้มค่ามากกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู เนื่องจากผู้เรียนใช้เวลาเรียนน้อยกว่าจึงส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายทั้งต้นทุนส่วนบุคคลทางตรงและต้นทุนส่วนบุคคลทางอ้อมหรือค่าเสียโอกาสน้อยกว่าหลักสูตรอื่นๆ และสาเหตุที่ทำให้หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่ผลตอบแทนส่วนสังคมที่ต่ำกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าการผลิตบัณฑิตของสาขาวิทยาศาสตร์มีต้นทุนสถาบันต่ำกว่าการผลิตบัณฑิตคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เมื่อรวมกับคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์อีก 1 ปี จึงทำให้ต้นทุนส่วนสังคมต่ำกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี ซึ่งจากงานวิจัยของ เกษรา วามะศิริและคณะ (2542) ทำการศึกษาต้นทุนสถาบันในการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 24 แห่ง พบว่า ต้นทุนต่อหัวเฉลี่ยในการผลิตบัณฑิตของคณะวิทยาศาสตร์มีค่าเท่ากับ 66,338 บาทซึ่งมีค่าต่ำกว่าคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ซึ่งมีค่าเท่ากับ 90,610 บาท และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ นิธิมาศ กุริปริญญา (2545) ทำการศึกษาต้นทุนสถาบันในการผลิตบัณฑิตของสถาบันราชภัฏจันทรเกษม พบว่าต้นทุนในการผลิตบัณฑิตของคณะวิทยาศาสตร์มีค่าต้นทุนต่อหน่วยเท่ากับ 351,169.85 บาท ซึ่งต่ำกว่าคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ซึ่งมีค่าเท่ากับ 413,757.13 บาท ส่งผลให้ต้นทุนทางสังคมของ

หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูต่ำกว่าต้นทุนทางสังคมของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี จึงส่งผลให้ผลตอบแทนส่วนสังคมจากหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู สูงกว่าผลตอบแทนส่วนสังคมของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี ที่เป็นเช่นนี้เพราะอัตราเงินเดือนเริ่มต้นจากบัญชีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีมีค่าต่ำกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี และประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูเพียง 2 ชั้นเท่านั้น โดยที่ผู้สำเร็จการศึกษาจากทั้ง 3 หลักสูตรสามารถพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพได้ไปถึงขั้นระดับครู ค.ศ. 2 ไม่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าการลงทุนทั้ง 3 หลักสูตรมีความคุ้มค่าในด้านผลตอบแทนส่วนสังคม

และจากการวิจัยพบว่าอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลของผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี มีผลตอบแทนสูงสุด เมื่อพิจารณามูลค่าปัจจุบันสุทธิมีค่าเท่ากับ 1,359,683.43 บาท อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนมีค่าเท่ากับ 3.49 และอัตราผลตอบแทนภายในมีค่าเท่ากับร้อยละ 5.1494 รองลงมาคือ หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี เมื่อพิจารณามูลค่าปัจจุบันสุทธิมีค่าเท่ากับ 1,310,631.16 บาท อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนมีค่าเท่ากับ 2.86 และอัตราผลตอบแทนภายในมีค่าเท่ากับ 4.2165 รองลงมาจากหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี ส่วนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูผลตอบแทนน้อยที่สุด โดยมีค่ามูลค่าปัจจุบันสุทธิมีค่าเท่ากับ 1,209,459.09 บาท อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนมีค่าเท่ากับ 2.54 และอัตราผลตอบแทนภายในมีค่าเท่ากับ 3.7086 จะเห็นได้ว่าการลงทุนทั้ง 3 หลักสูตรมีความคุ้มค่าในผลตอบแทนส่วนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพุทธธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ (Siribanpitak, 1984) ซึ่งพบว่าหลักสูตรที่ใช้เวลาเรียนน้อยกว่าจะมีความคุ้มค่ามากกว่า คือ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ปกศ.สูง) มีผลตอบแทนส่วนบุคคลสูงสุด โดยมีอัตราผลตอบแทนภายในเท่ากับร้อยละ 9.78 ซึ่งมีค่าสูงกว่าผลตอบแทนของหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปีที่มีอัตราผลตอบแทนภายในเท่ากับร้อยละ 9.53 และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษามีผลตอบแทนส่วนบุคคลต่ำสุดมีค่าเท่ากับร้อยละ 7.18 โดยสาเหตุที่หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีมีความคุ้มค่ามากกว่าเพราะว่าผู้เรียนใช้เวลาเรียนน้อยกว่าส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายทั้งต้นทุนส่วนบุคคลทางตรงและต้นทุนส่วนบุคคลทางอ้อมน้อยกว่าหลักสูตรอื่น ในขณะที่ผลตอบแทนของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี กับ 5 ปี และประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ซึ่งได้รับเงินเดือนเริ่มต้นมีค่าแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ซึ่งขณะที่หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลต่ำสุด เพราะหลักสูตรนี้รับผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะอื่นๆ มาเรียนต่อเพิ่มเติมอีก 1 ปี ซึ่งส่วนใหญ่ นักศึกษาที่เรียนสำเร็จการศึกษามาจากหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต ซึ่งมีค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่สูงกว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาในสาขาสังคมศาสตร์ ในขณะที่ได้รับผลตอบแทนที่ได้รับเริ่มต้นที่เท่ากันกับผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี จึงทำให้อัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีค่าต่ำกว่าทั้ง 2

หลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิธิมาศ ภูริปริญญา (2545) ที่พบว่าต้นทุนส่วนบุคคลของ นักศึกษาศาสนาบันราชภัฏจันทรเกษมของนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์มีต้นทุนส่วนบุคคลตลอด หลักสูตรเท่ากับ 563,259.53 บาท ซึ่งมีค่าสูงกว่านักศึกษาคณะครุศาสตร์ ซึ่งมีต้นทุนส่วนบุคคล ตลอดหลักสูตรเท่ากับ 549,025.13 บาท เมื่อนำมารวมกับต้นทุนส่วนบุคคลของหลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จึงส่งผลให้ต้นทุนส่วนบุคคลของหลักสูตรนี้สูงกว่าหลักสูตร อื่นๆ จึงส่งผลให้ผลตอบแทนส่วนบุคคลต่ำกว่าทั้ง 2 หลักสูตร

7.2.4 ผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงิน

ผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ภาพรวมทั้ง 6 ด้านพบว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ 4 ปี มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก (3.97) หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีมีค่าเฉลี่ยอยู่ ในระดับมาก (4.03) และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูก็ได้รับผลตอบแทนที่ไม่เป็นตัว เงินอยู่ในระดับมาก (3.95) เช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนทั้ง 3 หลักสูตรนอกจากจะได้รับ ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินที่มีความคุ้มค่ากับการลงทุนแล้ว ผู้เรียนยังได้รับผลตอบแทนที่ไม่สามารถ วัดเป็นตัวเงินอยู่ในระดับมากทั้ง 3 หลักสูตร โดยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ซึ่งสะท้อนให้ เห็นภาพการผลิตครูใน 3 หลักสูตรว่าผู้เรียนได้รับความรู้ที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพและ การดำเนินชีวิตประจำวัน ไม่แตกต่างกันมากนักซึ่งอยู่ในระดับที่มาก จากข้อค้นพบดังกล่าวจะเห็น ได้ว่าการผลิตครูทั้ง 3 หลักสูตร มีความคุ้มค่าเหมาะสมสำหรับการลงทุน และจากการเปรียบเทียบ ผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้เมื่อแยก 6 ด้านพบว่าผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัว เงินได้ แต่ละหลักสูตรจะมีค่าแตกต่างกันน้อยมากหรือมีค่าใกล้เคียงกันมาก แต่เมื่อพิจารณาในด้ว นการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน พบว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีมีค่าเฉลี่ยที่ต่่า กว่าทั้ง 2 หลักสูตรที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีของ 8 สถาบันที่ยังไม่ได้ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จึงทำให้ผลตอบแทนในด้านนี้ยังคงต่ำอยู่ แต่เมื่อ พิจารณาจากสถาบันที่นักศึกษาได้ออกปฏิบัติการวิชาชีพเพียง 1 ภาคการศึกษาคือมหาวิทยาลัย ศิลปากร และมหาวิทยาลัยนเรศวร พบว่าผลตอบแทนในด้านการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าทั้ง 2 หลักสูตร โดยที่มหาวิทยาลัยนเรศวรมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และมหาวิทยาลัย ศิลปากรมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 แสดงให้เห็นว่านักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีได้รับ การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานดีกว่า และเนื่องจากนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีต้องศึกษา ต่ออีก 1 ปี โดยมีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอีกจำนวน 1 ภาคการศึกษาจะทำให้นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีได้รับการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติที่เพิ่มขึ้นอีก ส่วนใน ด้านอื่นๆ ก็จะได้รับพัฒนาเพิ่มขึ้นด้วยอีกเช่นกันด้วยระยะเวลาที่เหลืออีก 1 ปีการศึกษา และ หลังจากสำเร็จการศึกษาและได้ปฏิบัติงานจริง ส่วนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ได้รับการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานมีค่าใกล้เคียงกับหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี

แต่น้อยกว่าเล็กน้อย แม้จะได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการเป็นครูเพียงแค่ 1 ปีก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่ามีบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่มีผลคะแนนผลการเรียนดีและได้รับทุนการศึกษาจาก สกว. จึงส่งผลให้บัณฑิตหลักสูตรนี้มีการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานที่สูงใกล้เคียงกับหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี ด้วยระยะเวลาเพียง 1 ปีได้เช่นกัน ส่วนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูนอกจากมีผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินดังที่กล่าวมาแล้ว นักศึกษาหลักสูตรนี้ยังมีโอกาสในการเลือกประกอบอาชีพได้มากกว่าเพราะได้รับปริญญาตรีในคณะวิชาเดิมที่เรียนมาและยังได้รับประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูทำให้นักศึกษาในกลุ่มนี้มีโอกาสในการเลือกประกอบอาชีพที่สูงกว่าทั้ง 2 หลักสูตร ซึ่งนับว่าเป็นผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้อีกส่วนหนึ่งเช่นกัน

7.2.5 แนวทางการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์

จากการการวิเคราะห์ต้นทุน - ผลตอบแทนทางการศึกษาจากหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี 5 ปี และประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากผลตอบแทนส่วนสังคมที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้พบว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีมีผลตอบแทนส่วนสังคมคุ้มค่ามากที่สุด โดยมีค่า NPV = 1,117,932.57 บาท ค่า BCR = 2.78 และค่า IRR = 4.1797 รองมาคือ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีค่า NPV = 1,063,360.33 บาท ค่า BCR = 2.33 และค่า IRR = 3.820 ตามลำดับ ลำดับสุดท้าย คือ หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี มีค่า NPV = 1,059,254.27 บาท ค่า BCR = 2.32 และค่า IRR = 3.571 ตามลำดับ ส่วนในด้านผลตอบแทนส่วนบุคคลพบว่า อัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีมีอัตราผลตอบแทนสูงสุดมีค่า NPV = 1,359,749.14 บาท ค่า BCR = 3.49 และค่า IRR = 5.1500 รองมาคือ หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี มีค่า NPV = 1,310,698.31 บาท ค่า BCR = 2.86 และค่า IRR = 4.2169 ส่วนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูได้รับอัตราผลตอบแทนน้อยที่สุดมีค่า NPV = 1,072,346.50 บาท ค่า BCR = 2.36 และค่า IRR = 3.4238 ตามลำดับ ส่วนในด้านผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้พบว่าทั้ง 3 หลักสูตรมีค่าเฉลี่ยผลตอบแทนใกล้เคียงอยู่ในระดับมากที่สุดคือ โดยหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ส่วนหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครูมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ซึ่งทั้ง 3 หลักสูตรมีผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย หลังจากนั้นผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ต้นทุน - ผลตอบแทนไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน เพื่อพิจารณาประกอบการสัมภาษณ์พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่หลากหลายทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการผลิตบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี และเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์หลักสูตร 4 ปีเดิมในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากเมื่อ

พิจารณาผลตอบแทนของทั้ง 2 หลักสูตรแล้วพบว่าหลักสูตร 4 ปีเดิมจะให้ผลตอบแทนแก่สังคม และแก่ผู้เรียนมากที่สุด ผู้เชี่ยวชาญจึงมีความเห็นว่าการผลิตหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี น่าจะมีความเหมาะสมมากกว่า แต่ก็มีผู้เชี่ยวชาญบางท่านมองว่าการผลิตครูอาจจะต้องมองเรื่อง คุณภาพของบัณฑิตเป็นอันดับแรกก็จะสนับสนุนหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีจึงทำให้ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความหลากหลาย โดยในกลุ่มที่เห็นด้วยกับหลักสูตร 5 ปีมองว่าถึงแม้ ผลตอบแทนที่เป็นสามารถวัดเป็นตัวเลขจะมีค่าน้อยกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี ก็ตาม เนื่องด้วยสาเหตุที่ว่าการผลิตหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี จะทำให้ได้ครูที่มีคุณภาพ มากกว่ามีความเก่งในเนื้อหาวิชา และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนการมีการ พัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูได้ดีกว่า จะทำให้ได้ผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเลข ได้สูงกว่าหลักสูตรอื่นๆ จากความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ที่มีความหลากหลาย ผู้วิจัยจึงนำผลจากการสัมภาษณ์ร่วมกับผลการวิเคราะห์ต้นทุน- ผลตอบแทนทั้งที่สามารถวัดเป็นตัวเลขได้และไม่สามารถวัดเป็นตัวเลขได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิในการ ดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อหาฉันทมติเกี่ยวกับแนวทางการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่ พึงประสงค์กับกลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่มาจาก 2 กลุ่มกลุ่มแรกคือนักวิชาการทางการศึกษา และ กลุ่มที่สองคือผู้บริหารคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สาเหตุที่เลือกกลุ่มทรงคุณวุฒิ 2 กลุ่ม เพื่อได้ ข้อเสนอที่มีความเหมาะสมทั้งในเชิงวิชาการและการบริหาร ทำให้ได้ข้อเสนอที่เป็นฉันทมติเกี่ยวกับ แนวทางการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์จากการสนทนากลุ่มว่า การผลิต บัณฑิตหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีจะทำให้มีคุณภาพมากกว่าเพราะใช้เวลาเรียน เนื้อหาวิชาการและมีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมากขึ้น จะทำให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพ แต่ก็ไม่ควร ที่จะละเลยในเรื่องผลตอบแทนที่คุ้มค่างับผู้เรียนเนื่องจากทั้ง 2 ส่วน ได้แก่คุณภาพและความคุ้มค่างาน มีความสำคัญต่อกระบวนการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ทั้งระบบ เพราะผู้เรียนจะต้องมี ต้นทุนส่วนสังคมและต้นทุนส่วนบุคคลที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ได้รับผลตอบแทนเดิมหรือมากกว่าเดิม เพียงเล็กน้อย ทำให้ไม่คุ้มค่าแก่การลงทุน จะให้นักเรียนที่เก่งและศรัทธาต่อวิชาชีพครูเข้าสู่อาชีพนี้ น้อย จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของสถาบันการผลิตครู เพราะฉะนั้นรัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีการกำหนดนโยบายในการสร้างแรงจูงใจคนที่มีความสามารถและศรัทธาต่อวิชาชีพครูเข้าสู่ วิชาชีพนี้ด้วยการสนับสนุนทุนการศึกษา และการประกันการมีงานทำ จะทำให้ผู้เรียนมี ผลตอบแทนที่เป็นสามารถวัดเป็นตัวเลขได้และไม่สามารถวัดเป็นตัวเลขที่คุ้มค่าง่ายยิ่งขึ้น และเป็นการยก มาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย จะสามารถทำให้ได้คนที่เก่งและมีความศรัทธา ในวิชาชีพครูเข้ามาสู่อาชีพนี้ นอกจากเป็นการยกระดับคุณภาพของครูแล้วยังเป็นการพัฒนา มาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นที่ยอมรับของสังคม จะทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู ซึ่งจะเป็นผลดี ต่อวิชาชีพครูในระยะยาวต่อไป และเป็นการพัฒนากระบวนการผลิตครูทั้งระบบ ส่วนในด้านปัจจัย การผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ได้แก่ หลักสูตร และอาจารย์ผู้สอนเป็นต้น ผู้ทรงคุณวุฒิมี

ความเห็นร่วมกันว่าหลักสูตรการผลิตครูที่เหมาะสมกับประเทศไทยคือหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีถึงแม้จะมีผลตอบแทนที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ต่ำกว่าหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปีก็ตาม แต่การศึกษาในหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีจะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพที่ดีกว่าเพราะสถาบันมีระยะเวลาในการสอดแทรกเนื้อหาที่จำเป็น ได้แก่ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การสร้างนวัตกรรมใหม่ การใช้เทคโนโลยี เพื่อใช้ในการเรียนการสอน ตลอดจนความสามารถในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูยุคใหม่ ตามสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและเพิ่มทักษะประสบการณ์วิชาชีพครูให้มากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพของคุรุสภา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549) นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพครูซึ่งเป็นผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ ทำให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีจะมีประสิทธิภาพการสอนที่ดีกว่าหลักสูตรอื่นๆ และมีโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินสูงกว่าจากคุณภาพของบัณฑิตที่เพิ่มขึ้น ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการผลิตครูไม่ควรจะมีเพียงรูปแบบเดียวแต่ควรมีลักษณะที่หลากหลายเพื่อสนองต่อการใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง เช่น หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู เป็นต้น เพราะจะทำให้ได้ครูที่มีความรู้แน่น รู้ลึกในเนื้อหาวิชา แต่อาจจะยังขาดทักษะทางด้านวิชาชีพครู ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาเพิ่มเติมรายวิชาชีพครูให้มากขึ้นเพื่อให้เป็นครูที่มีเนื้อหาที่แน่นและมีความสามารถในการสอนมากขึ้น และกระบวนการผลิตจะต้องมีการพัฒนาความเป็นครูสอดแทรกระหว่างการเรียน ในขณะที่เป็นศาสตร์เฉพาะทาง ได้แก่ ศึกษาศาสตร์ อักษรศาสตร์ และศิลปศาสตร์ เป็นต้น เพื่อให้ได้ครูที่มีทั้งความเชี่ยวชาญในเนื้อหา ความสามารถในการสอน มีทักษะและจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู นอกจากความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จำเป็นดังกล่าวแล้ว การฝึกประสบการณ์วิชาชีพก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นสถาบันการผลิตครูจะต้องร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษาที่นักศึกษาไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้มีมาตรฐาน โดยการพัฒนาครูพี่เลี้ยงให้เป็นครูเชี่ยวชาญชำนาญการ และมีการสร้างผลงานเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างอาจารย์สถาบันผลิตครูกับครูพี่เลี้ยง จะเป็นการพัฒนาระบบการผลิตครูทั้งระบบ จะทำให้ได้บัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่มีความรู้ความสามารถและมีทักษะในวิชาชีพครู และเป็นบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์ เมื่อบัณฑิตเหล่านี้เข้าสู่วิชาชีพจริงก็จะเป็นผู้ที่สามารถอบรมสั่งสอน พัฒนาแก้ไขปัญหาของผู้เรียนอย่างครือมืออาชีพ ก็จะส่งผลให้เด็กนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และจะส่งผลให้ผลลัพธ์ของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในด้านปัจจัยนำเข้าหรือผู้เรียนดีขึ้น แต่ทั้งนี้กระบวนการผลิตครูจะเกิดสัมฤทธิ์ผลไม่ได้หากขาดการจูงใจผู้เรียนที่เป็นคนเก่ง คนที่ศรัทธาต่อวิชาชีพครูเข้าสู่อาชีพนี้ได้ รัฐบาลจะต้องกำหนดนโยบายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับผลตอบแทนทั้งที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้และไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้อย่างคุ้มค่า นอกจากจะส่งผลดีในด้านผู้เรียนแล้วยังเป็นการยกมาตรฐาน

วิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นนำ จะส่งผลให้มีเจตคติต่อวิชาชีพครูดีขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนากระบวนการผลิตครูทั้งระบบ

7.3 ข้อเสนอแนะ

7.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนของสถาบันในการผลิตบัณฑิตคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ไปใช้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ได้แก่ การเลือกปรับลดต้นทุนในหมวดงบประมาณรายจ่ายที่มีต้นทุนสูง ๆ เป็นต้น
2. ควรมีการจูงใจคนเก่งและคนที่มีศรัทธาต่อวิชาชีพครูเข้ามาสู่อาชีพนี้ด้วยการให้ทุนการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้น และมีการบรรจุตำแหน่งงาน เพื่อประกันการมีงานทำ จะทำให้ได้ครูที่มีคุณภาพ และมีความศรัทธาในการประกอบวิชาชีพครู
3. ควรมีการวางแผนการผลิตครูให้สอดคล้องกับความต้องการในการใช้ครูเพื่อไม่ให้เกิดภาวะแรงงานเกินความต้องการ และเพื่อไม่ให้เกิดภาวะขาดแคลนครูบางสาขา
4. ควรมีการวางแผนร่วมมือกันระหว่างสถาบันการผลิตครูเพื่อเกิดการผลิตที่ตรงกับความต้องการและเกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการผลิตครูด้วยกัน เพื่อให้เกิดการผลิตครูไปในทิศทางเดียวกัน และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด
5. ควรมีการปฏิรูปการพัฒนาครูไม่ใช่จะพัฒนาเฉพาะสถาบันการผลิตครูเพียงอย่างเดียว เพราะจะทำให้การพัฒนาครูเกิดสัมฤทธิ์ผลได้ดี จะต้องมีการพัฒนาทั้งระบบ เช่นการปฏิรูปโรงเรียนให้มีความพร้อมสำหรับการฝึกสอน ตลอดจนการพัฒนาครูที่เลี้ยงให้มีคุณภาพและช่วยเหลือให้ได้รับตำแหน่งวิทยฐานะ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นในการผลิตครูให้พัฒนาไปได้ทั้งระบบ โดยความช่วยเหลือและร่วมมือของสถาบันการผลิตครู ในการเป็นที่เลี้ยงด้านการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน
6. ควรปรับโครงสร้างของหลักสูตรการผลิตครู โดยการปรับรายวิชาเรียนทั้ง 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 วิชาการศึกษาทั่วไป ส่วนที่ 2 วิชาชีพครู และส่วนที่ 3 วิทยาศาสตร์เฉพาะ ให้มีความเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง
7. ในหลักสูตรผลิตครูที่เรียน 2 คณะร่วมกัน ควรสอดแทรกความเป็นครู ทักษะวิชาชีพครู ตลอดเวลาตั้งแต่ปีที่ 1 จนถึงปีสุดท้ายก็จะทำให้ครูที่เก่งทางเนื้อหา และมีทักษะการสอนที่เก่ง เช่น หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู เป็นต้น และ เนื่องจากในเวลาเรียนตั้งแต่ปีที่ 1 จนถึง 4 ที่เป็นศาสตร์เฉพาะทาง ก็ต้องมีการเรียน หรือการฝึกวิชาชีพครูควบคู่ไปด้วย ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายทางตรงและทางอ้อมที่สูงขึ้น รัฐบาลควรจะต้องจูงใจผู้เรียนด้วยการให้ทุนการศึกษา หรือการบรรจุ

เข้าสู่ตำแหน่งงาน และ ควรมีการให้ปริญญาคู่ เช่น ศึกษาศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ หรือศิลปศาสตร์ หรืออักษรศาสตร์ เป็นต้น ก็สามารถจูงใจคนเก่งและคนที่มีความศรัทธาเข้าสู่อาชีพนี้ ส่งผลให้วิชาชีพนี้ได้รับการยอมรับ และมีมาตรฐานอยู่ในระดับแนวหน้า

7.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงิน หรือทำการประเมินผลประสิทธิภาพของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี ภายหลังจากบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนี้ไปแล้วประมาณ 2 - 3 ปี เพื่อได้ทราบผลลัพธ์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีว่ามีศักยภาพทั้งในด้าน ความรู้ ความสามารถ ทักษะในการสอน ตลอดจนคุณลักษณะความเป็นครู อยู่ในระดับใด มีความแตกต่างจากหลักสูตรอื่น ๆ หรือไม่
2. ควรมีการทำการศึกษาวิจัยเชิงทดลองเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ครูผู้สอนสำเร็จการศึกษาจากจากหลักสูตรการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานที่แตกต่างกันทั้ง 3 หลักสูตร
3. ควรมีการศึกษาค่าเปรียบเทียบต้นทุน - ประสิทธิภาพ (Cost-Effectiveness) จากการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 3 หลักสูตร โดยพิจารณาผลสัมฤทธิ์ที่เพิ่มขึ้น 1 หน่วยนั้นหลักสูตรใดมีค่าใช้จ่ายสูงกว่ากัน
4. ควรมีการติดตามวิเคราะห์ผลตอบแทนที่สามารถวัดเป็นตัวเงินและไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ที่เป็นผลตอบแทนที่บัณฑิตของหลักสูตรดังกล่าวทุกภาคส่วนตามสภาพความเป็นจริงทุกภาคส่วนของทั้ง 3 หลักสูตร หลังจากมีผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีผ่านไประยะหนึ่ง